

ШЕЛУДЯКОВА Н. А.,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
(Державний університет економіки
і технологій)

ШЕЛУДЯКОВ Р. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного та приватного права
(Національний університет «Одеська
юридична академія»)

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.13>

**ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ СПРОСТУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ТА ПРАВА НА ВІДПОВІДЬ ЯК СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ГІДНОСТІ
ТА ЧЕСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ, А ТАКОЖ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ФІЗИЧНОЇ
ТА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В МЕДІА**

Визначено, що балансування права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань у медіа та правом на повагу до людської гідності, конституційними гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя має значні історичні витоки. Для підтримання такого балансу у законодавстві передбачено механізм судового та досудового врегулювання спорів у сфері захисту фізичних та юридичних осіб від розповсюдження недостовірної інформації, насамперед це право на відповідь та на спростування недостовірної інформації. Вони розглянуті через правовідносини, які виникають при їх реалізації у медіа. Досліджено структуру правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа, а саме: об'єкт, суб'єкт та зміст. Доведено, що виникають, припиняються та змінюються такі правовідносини на підставі юридичних фактів. Визначено, що об'єктом правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа виступає недостовірною інформація. Суб'єктами правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь у медіа виступають з одного боку, особи право на честь та гідність або ділову репутацію яких порушено, з іншого особи, які поширюють недостовірну інформацію. Змістом правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа виступають права та обов'язки суб'єктів у цій сфері. Юридичним фактом виникнення таких правовідносин виступають поширення недостовірної інформації. Зроблено висновок, що свою специфіку мають правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь в медіа під час виборчого процесу. Зроблено висновок, що діюче виборче законодавство потребує внесення змін до ч. 5 статті 57 Виборчого кодексу України для приведення його до відповідності до європейського законодавства.

Ключові слова: правовідносини, спростування недостовірної інформації, право на відповідь, захист честі та гідності фізичної особи, захист ділової репутації фізичної та юридичної особи, медіа, об'єкт, суб'єкт та зміст правовідносин.

Sheludyakova N. A., Sheludyakov R. S. Legal relations in the field of refutation incorrect information and the right of reply as methods of protecting the dignity and honor of a natural person and as well as the business reputation of the individual and legal entity in media

It was determined that the balancing of the right to freedom of thought and speech, to freely express one's views and beliefs in the media, and the right to respect for human dignity, with constitutional guarantees of non-interference in personal and family life, has significant historical origins. To maintain such a balance, the legislation provides a mechanism for judicial and pre-trial settlement of disputes in the field of protection of individuals and legal entities from the dissemination of inaccurate information, primarily the right to answer and to refute inaccurate information. They are considered through the legal relations that arise when they are implemented in the media. The structure of the legal relationship in the field of refutation of false information and the right of reply as ways of protecting the dignity and honour of an individual, as well as the business reputation of an individual and a legal entity in the media, namely: object, subject and content, were studied. It is proved that such legal relations arise, terminate and change based on legal facts. It was determined that the object of the legal relationship in the field of refutation of false information and the right to reply as ways of protecting the dignity and honour of a natural person, as well as the business reputation of a natural person and a legal entity in the media, is false information. Subjects of legal relations in the field of refutation of false information and the right to reply in the media are, on the one hand, persons whose right to honour and dignity or business reputation has been violated, and on the other hand, persons who spread false information. The content of the legal relationship in the field of refutation of false information and the right to answer as ways of protecting the dignity and honour of an individual, as well as the business reputation of an individual and legal entity in the media, are the rights and obligations of subjects in this area. The legal fact of the emergence of such legal relations is the spread of unreliable information. It was concluded that legal relations in the field of refutation of false information and the right to answer in the media during the election process have their own specificity. It was concluded that the current election legislation needs to be amended to Part 5 of Article 57 of the Election Code of Ukraine in order to bring it into compliance with European legislation.

Key words: legal relations, refutation of false information, right of reply, protection of honour and dignity of a natural person, protection of business reputation of a natural and legal person, media, object, subject and content of legal relations.

Вступ. В сучасних умовах Україна перебуває в стані війни з Російською Федерацією, і не тільки в сенсі конфлікту який ведеться за допомогою армії та зброї, а й інформаційної війни, основним інструментом якої виступає пропаганда. Тому вдосконалення регулювання діяльності медіа є одним із пріоритетних завдань держави. При цьому боротьба з російською пропагандою не повинна порушувати міжнародні та європейські норми з прав людини, зокрема обмежувати право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право на повагу до гідності тощо. Такий баланс можливий за допомогою врегулювання спорів щодо захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи через механізм врегулювання правовідносин, що виникають

на підставі застосування медіа права на відповідь та спростування недостовірної інформації. Тому дослідження даної тематики є вкрай актуальним на сьогоднішній день.

Постановка завдання. Виходячи зі значущості проблематики, метою статті є дослідження правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені наступні завдання:

– визначити сутність і нормативний зміст правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа;

– визначити шляхи вдосконалення правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа.

Важливо відзначити, що, незважаючи на виняткову важливість і актуальність питання захисту фізичних та юридичних осіб від недостовірної інформації в медіа, вітчизняна та зарубіжна наука не приділила достатньої уваги правовідносинам у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа, що вказує на істотні прогалини у чинному законодавстві України.

Разом з тим у правовій науковій літературі теоретичного і методологічного характеру зосереджено чимало ідей та обґрунтованих положень, які стосуються даної проблематики. Теоретичним аспектам сутності спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи присвячені праці таких вчених цивілістів як О.А. Баранов, І.М. Грищенко, С. А. Заєць, О.В. Дзера, О.В. Кохановська, В.С. Кучерявенко, М.М. Малєїна, М. В. Масюк, К. В. Можаровська, В.М. Підгородинський, М.А. Придворов, Р.О. Стефанчук

Незважаючи на значну теоретичну базу дослідження способів у захисту немайнових прав, у науковій сфері недостатньо розкрито регулювання правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа. Тому дана проблематика потребує подальшого наукового дослідження.

Результати дослідження. Балансування права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань у засобах масової інформації та правом на повагу до людської гідності, конституційними гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя має значні історичні витoki. Регулювання права на відповідь та спростування недостовірної інформації в засобах масової інформації містилось в Основах Цивільного законодавства Союзу РСР від 8 грудня 1961 року і союзних республік та Цивільному кодексі Української РСР від 18.07.1963 № 1540-VI, а згодом в Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 року № 435-IV, законах України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII, «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні».

На сучасному етапі розвитку законодавства, право на відповідь та спростування недостовірної інформації регулюється Конституцією України, Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року № 435-IV, а також досить новим законодавством, яке об'єднало нормативно-правові у сфері медіа. Таким, наприклад, як Закон України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року № 2849-IX, Виборчий кодекс України (в частині участі медіа у передвиборчій агітації), «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 року № 1089-IX тощо.

Для комплексного дослідження правовідносин у сфері права на відповідь та спростування недостовірної інформації в засобах масової інформації спочатку потрібно дослідити поняття та зміст способів захисту немайнового права під призвою діючого законодавства.

Так, з одного боку Конституція України у ч. 1-2 ст. 34 гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право

вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1].

З іншого ч.3 ст. 34 Конституції України обмежує таке право в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1].

Що стосується прав інших людей, то мається на увазі, честь і гідність, недоторканність і безпека, які визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожен має право на повагу до його гідності. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [1].

Тому Пленум Верховного Суду зазначив, що «беручи до уваги зазначені конституційні положення, суди при вирішенні справ про захист гідності, честі та ділової репутації повинні забезпечувати баланс між конституційним правом на свободу думки і слова, правом на вільне вираження своїх поглядів та переконань, з одного боку, та правом на повагу до людської гідності, конституційними гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя, судовим захистом права на спростування недостовірної інформації про особу, з іншого боку» [2].

Для підтримання такого балансу у законодавстві передбачено механізм досудового та судового врегулювання спорів у сфері захисту фізичних та юридичних осіб від розповсюдження недостовірної інформації, насамперед це право на відповідь та на спростування недостовірної інформації.

Так, відповідно до ч.3 ст. 32 Конституції України кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [1].

Більш детально цю норму розкриває Цивільний кодекс України (далі ЦК України), зокрема згідно з ст.15 ЦК України, кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства. Фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб. Захист особистого немайнового права здійснюється способами, встановленими главою 3 ЦК України. Захист особистого немайнового права може здійснюватися також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення [3].

Таким чином ЦК України закріплює загальні та спеціальні способи захисту свого особистого немайнового права. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав характеризуються тим, що діють лише в точно визначеній сфері суспільних правовідносин. Тому Пленум Верховного суду визначив, що до таких спеціальних способів захисту відносяться, наприклад, спростування недостовірної інформації та/або право на відповідь (стаття 277 ЦК України), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (стаття 278 ЦК України) тощо [2]. Також до таких способів можна віднести вимогу припинення публічного показу фото-, кіно-, теле- чи відеоплівки, яка регулюється ч. 2 ст. 307 ЦК України.

Розглянемо найбільш розповсюдженні спеціальні способи захисту особистих немайнових прав, такі як спростування недостовірної інформації та право на відповідь у медіа через правовідносини, які виникають при їх реалізації. Більшість правознавців до структури правовідносин відносять об'єкт, суб'єкт та зміст (суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правовідносин). Виникають, припиняються та змінюються правовідносини на підставі юридичних фактів. Виходячи з цього, найбільш глибоке дослідження можливе через аналіз елементів правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи,

а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа та юридичних фактів на підставі яких вони виникають.

Об'єктом правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа виступає недостовірна інформація, яка була розповсюджена в медіа.

Недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [2].

Суб'єктами правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь у медіа виступають з одного боку, особи право на честь та гідність або ділову репутацію яких порушено, з іншого особи, які поширюють недостовірну інформацію.

Розглянемо нормативно-правові акти, в яких закріплені правовий статус суб'єктів, право на честь та/або ділову репутацію яких порушено.

Так, статтею 277 ЦК України передбачено, що фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації [3]. Відповідно до ч. 2 ст. 30 закону України «Про інформацію», якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона вправі скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому медіа з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, надавши їм іншу оцінку [4]. В законі України «Про медіа», згідно з ч. 1 ст. 43, особа, яка вважає, що суб'єктом у сфері аудіовізуальних, друкованих або онлайн-медіа щодо неї було поширено відомості, які не відповідають дійсності (викладені неповно чи неточно) та принижують її честь, гідність чи ділову репутацію, має право вимагати спростування недостовірної інформації або реалізації права на відповідь. Також право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім'ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам [5].

Як бачимо, в більшості випадків законодавець використовує у якості суб'єкта, особисті немайнові права якого порушено через розповсюдження недостовірної інформації поняття «особа» та «фізична особа». Відповідно до ч. 1 ст. 2 ЦК України, учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи (далі – особи). Виходячи з цього, під «особами», які мають право на відповідь та спростування недостовірної інформації розуміються як фізичні, так і юридичні особи. Це впливає також з аналізу інших норм цивільного законодавства.

Зокрема, згідно із ч. 1 ст. 91 ЦК України, юридична особа здатна мати такі самі цивільні права й обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині [3]. Відповідно до ст. 94 ЦК України юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати [3].

У ч. 2 ст. 34 Господарського кодексу України визначено, що дискредитацією суб'єкта господарювання є поширення в будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю суб'єкта господарювання, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації суб'єкта господарювання [7]. Також Пленум Верховного суду визнав право юридичної особи бути позивачем: «У разі поширення недостовірної інформації, що порушує особисті немайнові права юридичної особи або її структурного підрозділу, позов вправі пред'явити орган цієї юридичної особи» [2].

Таким чином, за змістом приписів цивільного та господарського законодавства, право на захист від недостовірної інформації мають не лише фізичні, а й юридичні особи в передбачених законом випадках, коли вона шкодить діловій репутації господарюючого суб'єкта. Тому спростування недостовірної інформації та право на відповідь є способами захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи. На

наш погляд, використання терміну «особа» потрібно уніфікувати на всіх рівнях цивільного законодавства.

Суб'єктами, які поширюють недостовірну інформацію виступають як фізичні так і юридичні особи, в цьому питанні законодавець висловився більш чітко. Відповідно до ч.4 ст. статті 277 Цивільного кодексу України, спростування недостовірної інформації здійснюється особою, яка поширила інформацію. Поширювачем інформації, яку подає посадова чи службова особа при виконанні своїх посадових (службових) обов'язків, вважається юридична особа, у якій вона працює [3]. Пленум ВС теж наголошує, що відповідачами у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації є фізична або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації [2].

Тому, одним із суб'єктів поширювачів недостовірної інформації являється медіа (засіб масової інформації) – засіб поширення масової інформації у будь-якій формі, який періодично чи регулярно виходить у світ під редакційним контролем та постійною назвою як індивідуалізуючою ознакою [5]

Відповідно до ч.1 ст.43 «Про медіа», особа, яка вважає, що суб'єктом у сфері аудіовізуальних, друкованих або онлайн-медіа щодо неї було поширено відомості, які не відповідають дійсності (викладені неповно чи неточно) та принижують її честь, гідність чи ділову репутацію, має право вимагати спростування недостовірної інформації або реалізації права на відповідь [5].

Таким чином, суб'єктами розповсюдження недостовірної інформації у сфері медіа виступають суб'єкти у сферах аудіовізуальних медіа, онлайн-медіа, друкованих медіа.

Змістом правовідносин у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь як способів захисту гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа виступають права та обов'язки суб'єктів у цій сфері. Визначимо основні з них.

Можливі випадки коли честь та гідність фізичних осіб порушено недостовірною інформацією. У випадку порушення ділової репутації фізичної та юридичної особи в медіа, вони мають право: на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації у тому ж медіа в порядку, встановленому законом; подати заяву про спростування або реалізацію права на відповідь, яка має бути подана упродовж 20 днів з дня поширення відповідної інформації; на спростування або відповідь, які поширюються безоплатно для заявника; на оскарження до суду відмови поширити спростування або відповідь у медіа, а також, дій суб'єкта у сфері аудіовізуальних, друкованих або онлайн-медіа з поширення спростування або відповіді, які не відповідають вимогам закону «Про медіа» [5].

Суб'єкт у сфері аудіовізуальних, друкованих або онлайн-медіа мають право: відмовити в поширенні спростування або відповіді у випадках визначених законом «Про медіа» з наданням обґрунтованої письмової відповіді; вимагати відшкодування завданої йому шкоди від замовника поширення такої інформації в порядку, встановленому законом, якщо інформація, щодо якої надійшла заява про спростування або реалізацію права на відповідь, поширювалася на платній основі; запропонувати заявнику скоротити або змінити спростування або відповідь, у разі якщо обсяг спростування або відповіді перевищує обсяг поширеної інформації чи спростування або відповіді не обмежується коментуванням інформації, яку заявник вважає недостовірною [5].

Суб'єкт у сфері аудіовізуальних, друкованих або онлайн-медіа зобов'язаний: розглянути заяву та повідомити заявника про прийняте ним рішення упродовж 14 днів з дня її отримання; повідомити заявника про прийняте ним рішення невідкладно, але не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання заяви [5].

Юридичним фактом виникнення таких правовідносин виступає поширення недостовірної інформації. Під поширенням інформації слід розуміти: опублікування її у пресі, передавання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення в характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлення

в публічних виступах, в електронних мережах, а також в іншій формі хоча б одній особі. Поширенням інформації також є вивішування (демонстрація) в громадських місцях плакатів гасел, інших творів, а також розповсюдження серед людей листівок, що за своїм змістом або формою порочать гідність, честь фізичної особи або ділової репутації фізичної та юридичної особи. Повідомлення оспорюваної інформації лише особі, якої вона стосується, не може визнаватися її поширенням, якщо особа, яка повідомила таку інформацію, вжила достатніх заходів конфіденційності для того, щоб ця інформація не стала доступною третім особам. Спростування поширеної недостовірної інформації повинно здійснюватися незалежно від вини особи, яка її поширила [2].

Свою специфіку мають правовідносини у сфері спростування недостовірної інформації та права на відповідь під час виборчого процесу. Це насамперед пов'язано з участю медіа у процесі висвітлення виборів у державі.

Так, відповідно до ч. 5. ст. 57 Виборчого кодексу України, забороняється поширення звідомих неправдивих відомостей про кандидата, партію (організацію партії) – суб'єктів виборчого процесу. Засіб масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку кандидат, партія (організація партії) вважають явно недостовірною, не пізніше як через три дні після дня оприлюднення таких матеріалів, але не пізніше як за два дні до дня виборів зобов'язаний надати кандидату, партії (організації партії), стосовно яких поширено недостовірні відомості, на їхню вимогу можливість спростувати такі матеріали [7].

Стаття в такій редакції суперечить пункту 3 Розділу 3 Рекомендації Рекомендації NR (99) 15 Комітету міністрів Ради Європи “Про висвітлення в ЗМІ виборчих кампаній”, яка передбачає, що зважаючи на те, що виборча кампанія триває короткий час, будь-який кандидат чи політична партія, які за національним законодавством чи устроєм мають право на відповідь, повинні мати змогу здійснити це право під час проведення кампанії [8].

Тому частина 5 статті 57 Виборчого кодексу України потребує внесення змін для приведення до відповідності європейському законодавству. А враховуючи викладений вище аналіз національного законодавства, найкращим варіантом стало би закріплення як права на відповідь, так і спростування недостовірної інформації про кандидата або партію. Це дозволить кандидату або партії обирати найбільш сприятливий для них варіант, а значить зменшить ризики вирішення спору в судовому порядку.

Висновки. Ще одним перспективним напрямом дослідження у цій сфері виступає питання збільшення відповідальності за розповсюдження недостовірної інформації в медіа у разі посилення пропаганди з боку держави агресора. На зразок законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання розповсюдженню недостовірних відомостей у засобах масової інформації № 10139 від 12.03.2019, метою якого є захист конституційних прав особи на честь, гідність та ділову репутацію шляхом запобігання розповсюдженню недостовірних відомостей у засобах масової інформації [9]. Дослідження потребує аналізу балансу між правом на свободу слова та його обмеженням з метою захисту національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 24.01.2024)
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму ВСУ від 27.02.2009 N 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення: 24.01.2024)
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1514> (дата звернення: 24.01.2024)
4. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 24.01.2024)
5. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n638> (дата звернення: 24.01.2024).

6. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n263> (дата звернення: 24.01.2024)
7. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 24.01.2024)
8. Рекомендація N R (99) 15 Комітету міністрів Ради Європи "Про висвітлення в ЗМІ виборчих кампаній": Ухвалено Комітетом міністрів Ради Європи на 678-му засіданні заступників міністрів від 9 вересня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_726#Text (дата звернення: 24.01.2024)
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання розповсюдженню недостовірних відомостей у засобах масової інформації: пояснювальна записка до законопроекту № 10139 від 12.03.2019. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65657 (дата звернення: 24.01.2024)

